

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 28.9.2022
COM(2022) 488 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

**o prizadevanjih za prihodnost brez azbesta: evropski pristop k obravnavanju tveganj za
zdravje zaradi azbesta**

1. UVOD

Azbest je zelo nevarna rakotvorna snov¹. Znano je, da okoljska in poklicna izpostavljenost azbestu prispevata k veliki obremenitvi zaradi rakavih obolenj v Evropi in povzročata številne smrtne primere, ki bi jih bilo mogoče preprečiti. Z azbestom je povezanih 78 % rakavih obolenj, ki so v EU priznana kot poklicna rakava obolenja, in 88 % poklicnih pljučnih rakavih obolenj². **Leta 2019 je poklicna izpostavljenost azbestu v EU27 terjala več kot 70 000 življenj**³. Čeprav je to predvsem posledica pretekle izpostavljenosti, povezane z delom, potrjuje resne posledice izpostavljenosti azbestu.

EU je v zadnjih 40 letih sprejela ukrepe za omejitev in nato prepoved vsakršne uporabe azbesta. Med letoma 1983⁴ in 1985⁵ je omejila uporabo šestih vrst azbestnih vlaken. Leta 1991 je prepovedala dajanje v promet in uporabo petih od teh vrst⁶ ter uporabo krizotilnega azbesta v izdelkih, ki se med drugim pogosto uporabljajo v gradbenem sektorju⁷. Leta 1999 je prepovedala vseh šest vrst azbestnih vlaken⁸, prepoved azbesta v EU pa je začela veljati leta 2005. Prepoved velja za blago, proizvedeno v EU in uvoženo vanjo⁹.

Boj proti raku je prednostna naloga EU. Komisija se je v okviru evropskega načrta za boj proti raku¹⁰ in akcijskega načrta za ničelno onesnaževanje¹¹ zavezala k učinkovitemu zmanjševanju izpostavljenosti rakotvornim snovem, kot je azbest. Ker je azbest še vedno mogoče najti v številnih stavbah, tudi v zasebnih domovih, je za odpravo te zapuščine potreben celovit in celosten pristop na več področjih politike. Nadaljnji ukrepi za obvladovanje tveganj izpostavljenosti azbestu bodo ljudi zaščitili pred boleznimi, spodbujali dobro počutje in prispevali h krepitvi evropske zdravstvene unije.

¹ <https://monographs.iarc.who.int/wp-content/uploads/2018/06/mono100C-11.pdf>

² [WHO/ILO Joint Estimates of the Work-related Burden of Disease and Injury](#) (Skupne ocene SZO/MOD v zvezi z bremenom z delom povezanih bolezni in poškodb).

³ Lassen, C. in Christens, F. (COWI); Vencovska, J; Vencovsky, D. in Garrett, S. (RPA), Schnekider, K. in Dilger, M. (FoBiG). 2021. Study on collecting information on substances with the view to analysing the health, socio-economic and environmental impacts in connection with possible amendments of Directive 98/24/EC (Chemical Agents) and Directive 2009/148/EC (Asbestos) (Študija o zbiranju informacij o snoveh za analizo zdravstvenih, socialno-ekonomskih in okoljskih učinkov v povezavi z morebitnimi spremembami Direktive 98/24/ES (kemični dejavniki) in Direktive 2009/14/ES (azbest)). Končno poročilo za azbest. Podatki iz zbirke podatkov iz študije Global Burden of Diseases, Injuries, and Risk Factors Study (GBD) (Študija o globalnem bremenu bolezni, poškodb in dejavnikov tveganja) iz leta 2019.

⁴ Omejitve uporabe krokidolita z Direktivo Sveta 83/478 o uvedbi omejitev glede azbesta v Direktivo 76/769/EGS, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31987L0217&from=EN> in <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31976L0769&from=en>.

⁵ Omejitve uporabe krizotila, amozita, antofilita, aktinolita in tremolita v igračah, izdelkih za razprševanje ali v obliki prahu, izolacijskih napravah, barvah in lakih, Direktiva 85/610, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31985L0610&from=EN>.

⁶ Krokidolit, amozit, antofilit, aktinolit in tremolit.

⁷ Nekatere naprave, barve in laki, filtri za tekočine, material za zgornjo plast cestišča, polnila in tesnilne mase, izolacijski ali proti zvoku odporen material z nizko gostoto, zračni filtri in filtri za plin, podloge za talne in stenske obloge iz plastičnih mas, tekstil (z začasno izjemo za diafragme) in klobučevinaste strešne izolacije.

⁸ Direktiva 1999/77/ES z rokom za prenos 1. januarja 2005, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999L0077&from=EN>.

⁹ Nadzor nad proizvodi, ki vstopajo v EU, v zvezi z njihovo skladnostjo z direktivo REACH ureja Uredba (EU) 2019/2020 o nadzoru trga in skladnosti proizvodov, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1020&from=EN>.

¹⁰ COM(2021) 44 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=COM%3A2021%3A44%3AFIN>.

¹¹ COM(2021) 400 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=COM%3A2021%3A400%3AFIN>.

Nadaljnja zaščita prebivalstva pred izpostavljenostjo azbestu je še posebno pomembna, saj EU uvaja evropski zeleni dogovor, ki vključuje cilj povečanja stopnje prenove stavb. Stavbe povzročajo 36 % z energijo povezanih emisij toplogrednih plinov. Ker se ocenjuje, da bo leta 2050 še vedno v uporabi več kot 85 % obstoječih stavb, bodo prenove za izboljšanje energijske učinkovitosti bistvene pri doseganju ciljev evropskega zelenega dogovora¹². V zvezi s tem je cilj strategije za val prenove¹³ podvojiti letno stopnjo energijske prenove do leta 2030. S specializiranimi prenovami za zmanjšanje porabe energije se lahko izboljšajo zdravje in življenjski pogoji za prebivalce ter kakovost zraka, ublaži energijska revščina in spodbudi socialna vključenost. Prav tako se lahko poveča dolgoročna vrednost nepremičnin, ustvarijo delovna mesta in spodbudijo naložbe, ki pogosto temeljijo na lokalnih dobavnih verigah. Ker pa so bile številne stavbe s slabo energijsko učinkovitostjo zgrajene z uporabo azbesta, bi se lahko s pospešitvijo stopnje prenove stavb tudi znatno povečalo število ljudi, izpostavljenih zdravstvenim tveganjem, povezanim z azbestom, saj bi se lahko med prenovitvenimi deli sproščal azbest, prisoten v stavbah. Število izpostavljenih delavcev, trenutno 4,1–7,3 milijona, naj bi se v naslednjih desetih letih povečalo za 4 % letno¹⁴.

Evropski parlament je oktobra 2021 sprejel resolucijo¹⁵, v kateri je pozval k evropski strategiji za odstranitev vsega azbesta. V njej je pozval k nadaljnjim ukrepom EU za varstvo delavcev in državljanov pred zdravstvenimi tveganji, povezanimi z izpostavljenostjo azbestu, zlasti v okviru prehoda na čisto energijo. Evropski ekonomsko-socialni odbor je prav tako pozval k odstranitvi vsega azbesta¹⁶, pri tem pa poudaril, da dela na področju energijske prenove ustvarjajo sinergijo z odstranjevanjem škodljivih snovi¹⁷. V priporočilih državljanov v okviru Konference o prihodnosti Evrope¹⁸ je bil poudarjen tudi pomen poštenih delovnih pogojev, zlasti revizije direktive o izpostavljenosti azbestu pri delu, in celostnega pristopa k zdravju.

Za varovanje zdravja ljudi in okolja je potreben evropski pristop k azbestu, zlasti pri izvajanju evropskega zelenega dogovora in evropskega načrta za boj proti raku. Za dosego tega cilja to sporočilo predstavlja pristop življenjskega cikla, ki temelji na splošnem cilju javnega zdravja. Zajema ukrepe, potrebne za odkrivanje azbesta, prisotnega v stavbah, in evidentiranje takih informacij, da se po potrebi zagotovita varno odstranjevanje ali obdelava azbesta in obdelava odpadkov, ki vsebujejo azbest, hkrati pa čim bolj poveča varstvo delavcev in zagotovi ustrezno spremljanje bolezni, povezanih z azbestom. V tem sporočilu je EU postavljena v vodilno vlogo na mednarodni ravni na področju boja proti tveganjem, ki jih predstavlja azbest. V njem so poudarjena tudi finančna sredstva EU, ki so na voljo za varno odstranjevanje azbesta na nacionalni, regionalni in lokalni ravni na podlagi

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640&qid=1641477666981>

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0662>

¹⁴ Na podlagi sedanjih uradnih obvestil, vse večje količine odpadkov, ki vsebujejo azbest, števila certificiranih delavcev in življenjske dobe azbestnih cementnih materialov (70–80 % azbesta v EU). Vir: zunanja študija RPA (2021), glej opombo 3.

¹⁵ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0427_SL.html

¹⁶ <https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/freeing-eu-asbestos>

¹⁷ <https://www.eesc.europa.eu/sl/our-work/opinions-information-reports/opinions/freeing-eu-asbestos>

¹⁸ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:849c105d-f09b-11ec-a534-01aa75ed71a1.0010.02.DOC_2&format=PDF

že obstoječih ali načrtovanih programov. Sprejeti ukrepi bi prispevali tudi k doseganju ciljev trajnostnega razvoja¹⁹.

2. PODPORA ŽRTVAM: IZBOLJŠANJE DIAGNOSTICIRANJA IN ZDRAVLJENJA BOLEZNI, POVEZANIH Z AZBESTOM

Močna in ambiciozna politika o azbestu bi prinesla znatne koristi za zdravje in dobro počutje ljudi. Izpostavljenost azbestu lahko povzroči bolezni, kot so mezoteliom²⁰, azbestoza in pljučni rak. Rakava obolenja, ki jih povzroča azbest, so resna in imajo nizke stopnje preživetja. Za mezoteliom ni zdravila, povprečna pričakovana življenjska doba bolnikov pa je od štiri do 18 mesecev²¹. Izpostavljenost azbestu je vzrok za 92 % vseh primerov mezotelioma²². Pljučni rak, ki je druga najpogostejše diagnosticirana oblika rakavih obolenj pri moških in tretja pri ženskah, ima razmeroma nizko stopnjo preživetja po diagnosticiranju v primerjavi z drugimi pogostimi vrstami rakavih obolenj²³.

Bolezni, povezane z azbestom, imajo dolgo latentno dobo. Ker lahko od trenutka izpostavljenosti do prvih znakov bolezni v povprečju traja 30 let, se pričakuje, da bo do smrtnih primerov oziroma bolezni, povezanih z azbestom, zaradi izpostavljenosti, ki se je zgodila pred prepovedjo iz leta 2005, prišlo v poznih dvajsetih in tridesetih letih tega stoletja.

Presejalni pregledi in zgodnje diagnosticiranje so bistvenega pomena za preprečevanje rakavih obolenj. Komisija se je v okviru evropskega načrta za boj proti raku zavezala, da bo predlagala nov program s podporo EU za presejalne preglede za odkrivanje raka²⁴, da bi državam članicam pomagala izboljšati dostop do zgodnjega diagnosticiranja. Ključni elementi tega novega programa so predlog Komisije²⁵ za posodobitev Priporočila Sveta o presejalnih pregledih za odkrivanje raka iz leta 2003, ki vključuje razširitev presejalnih pregledov med prebivalstvom za odkrivanje pljučnega raka. Poleg tega bo program podprla evropska pobuda za slikanje raka. Pobuda bo na podlagi „atlasa“ slik in podatkov v zvezi z rakom ter novih orodij, kot sta visokozmogljivostno računalništvo in umetna inteligenca, zagotovila ekosistem za razvoj novih presejalnih metod in algoritmov. Naložbe v presejalne preglede in zgodnje diagnosticiranje lahko znatno pomagajo žrtvam izpostavljenosti azbestu, saj bosta hitro diagnosticiranje in zdravljenje ublažila učinke bolezni, povezanih z azbestom, vključno z rakavimi obolenji. Poleg tega je več ključnih ukrepov v okviru načrta za boj proti raku osredotočenih na optimizacijo diagnosticiranja, zdravljenja in oskrbe bolnikov z rakavimi obolenji, vključno z zapletenimi rakavimi obolenji s slabo prognozo, kot so tisti, ki

¹⁹ Posebni cilji trajnostnega razvoja zajemajo zdravje in dobro počutje (cilj trajnostnega razvoja št. 3), dostojno delo in gospodarsko rast (cilj trajnostnega razvoja št. 8), industrijo, inovacije in infrastrukturo (cilj trajnostnega razvoja št. 9) ter odgovorno porabo in proizvodnjo (cilj trajnostnega razvoja št. 12).

²⁰ Mezoteliom je vrsta raka, ki se razvije iz tanke plasti tkiva, ki prekriva številne notranje organe (znane kot mezotelij).

²¹ Burgers JA, Damhuis RA. Prognostic factors in malignant mesothelioma. Lung Cancer. 2004 Aug;45 Suppl 1:S49-54. doi: 10.1016/j.lungcan.2004.04.012. PMID: 15261434.

²² [European Occupational Diseases Statistics \(EODS\) – Experimental statistics \(Evropska statistika poklicnih bolezni – Eksperimentalna statistika\) – Eurostat \(europa.EU\).](#)

²³ [Health at a Glance: Europe 2020: State of Health in the EU Cycle](#) (Poročilo o pregledu zdravstva: Evropa 2020: cikel o zdravstvenem stanju v EU).

²⁴ Glej opombo 10.

²⁵ [Predlog priporočila Sveta o okrepitvi preprečevanja z zgodnjim odkrivanjem na podlagi novega pristopa EU k presejalnim pregledom za odkrivanje raka in o nadomestitvi Priporočila Sveta 2003/878/ES \(europa.EU\) z dne 20. septembra 2022.](#)

jih povzroča izpostavljenost azbestu. Z vzpostavitvijo evropske mreže, ki bo povezovala priznane nacionalne celovite onkološke centre v vsaki državi članici, se bo na primer izboljšal dostop do visokokakovostnega diagnosticiranja in oskrbe, s pobudo „diagnosticiranje in zdravljenje raka za vse“ se bo izboljšal dostop do inovativnega zdravljenja rakavih obolenj, s „programom medspecialističnega usposabljanja“, ki se osredotoča na onkologijo, kirurgijo, radiologijo in zdravstveno nego, pa se bodo izboljšali znanja in spretnosti delavcev na področju oskrbe rakavih obolenj.

Tveganje izpostavljenosti azbestu je največje v poklicnem okolju. Leta 2016 je bilo po ocenah 66 808 smrti v EU27 posledica pretekle poklicne izpostavljenosti azbestu²⁶. Leta 2019 se je ta številka povečala na 71 750²⁷. Da bi imeli ti delavci dostop do ustreznih odškodninskih shem, je treba priznati poklicni izvor bolezni, povezanih z azbestom. Ker Pogodba Komisiji ne omogoča, da bi predlagala pravno zavezujoč dokument na tem področju, je glavna podlaga za spodbujanje priznavanja poklicnih bolezni na ravni EU Priporočilo Komisije 2003/670/ES²⁸. To priporočilo trenutno zajema rakava obolenja in druge bolezni, ki jih povzroča poklicna izpostavljenost azbestu. Komisija se bo s tristranskim Svetovalnim odborom za varnost in zdravje pri delu posvetovala o potrebi po posodobitvi tega priporočila glede na najnovejše znanstvene ugotovitve²⁹.

Komisija bo:

- začela izvajati evropsko pobudo za slikanje raka (2022);
- opravila posvetovanje s tristranskim Svetovalnim odborom za varnost in zdravje pri delu o potrebi po posodobitvi Priporočila Komisije o evropskem seznamu poklicnih bolezni z vključitvijo dodatnih bolezni, povezanih z azbestom.

3. VARSTVO DELAVCEV PRED IZPOSTAVLJENOSTJO AZBESTU

Tveganje izpostavljenosti azbestu je večinoma povezano z ravnanjem z azbestom in širjenjem vlaken med gradbenimi deli, kot sta prenova in rušenje. Po ocenah je azbestu izpostavljenih 4,1 do 7,3 milijona delavcev. 97 % teh delavcev deluje v gradbenem sektorju, vključno s povezanimi poklici, kot so krovci, vodovodni inštalaterji, tesarji ali polagalci talnih oblog, 2 % pa v industriji ravnanja z odpadki. Poklicna rakava obolenja so v EU glavni vzrok smrti, povezanih z delom³⁰, in 78 % poklicnih rakavih obolenj, priznanih v državah

²⁶ [WHO/ILO Joint Estimates of the Work-related Burden of Disease and Injury](#) (Skupne ocene SZO/MOD v zvezi z bremenom z delom povezanih bolezni in poškodb).

²⁷ Mezoteliom (7 510 smrtnih primerov), rak jajčnikov (2 032 smrtnih primerov), rak sapnika, rak bronhijev in pljučni rak (61 035 smrtnih primerov) in rak na grlu (1 173 smrtnih primerov). Zunanja študija RPA (2021), glej opombo 3, podatki iz zbirke podatkov iz študije Global Burden of Diseases, Injuries, and Risk Factors Study (GBD) (Študija o globalnem bremenu bolezni, poškodb in dejavnikov tveganja) iz leta 2019.

²⁸ Priporočilo Komisije 2003/670/ES z dne 19. septembra 2003 o evropskem seznamu poklicnih bolezni (UL L 238, 25.9.2003, str. 28). UL L 238, 25.9.2003, str. 28, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003H0670&from=EN>.

²⁹ Poklicne bolezni, povezane z azbestom, ki so trenutno vključene v Prilogo I k Priporočilu, so: azbestoza; mezoteliom po vdihavanju azbestnega prahu; zaplet zaradi izpostavljenosti azbestu v obliki bronhialnega raka, fibrotične bolezni plevre z oteženim dihanjem, ki jih povzroča azbest, in pljučni rak po vdihavanju azbestnega prahu.

³⁰ Poklicna rakava obolenja so z 52-odstotnim deležem glavni vzrok z delom povezanih smrti v Evropski uniji in prednjačijo pred srčno-žilnimi boleznimi (24 %) in poškodbami (2 %) ter vsemi drugimi vzroki (22 %).

članicah, je povezanih z azbestom³¹. Zato je obravnavanje izpostavljenosti azbestu pri delu ena od prednostnih nalog Strateškega okvira EU za varnost in zdravje pri delu za obdobje 2021–2027³².

Znižanje mejne vrednosti za poklicno izpostavljenost azbestu

Pravno varstvo delavcev v EU pred posebnimi tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu sega v leto 1983³³. Od takrat je bilo večkrat posodobljeno. Najnovejši zakonodajni akt je Direktiva 2009/148/ES o izpostavljenosti azbestu pri delu, ki določa stroge obveznosti za delodajalce glede varstva, načrtovanja in usposabljanja. Ker je azbest rakotvorna snov, se Direktiva 2004/37/ES o varovanju delavcev pred nevarnostmi zaradi izpostavljenosti rakotvornim, mutagenim ali reprotoksičnim snovem pri delu³⁴ uporablja, kadar je ugodnejša za zdravje in varnost delavcev.

Direktiva o izpostavljenosti azbestu pri delu na splošno še vedno ustreza svojemu namenu³⁵. Vendar najnovejša znanstvena spoznanja podpirajo znižanje sedanje mejne vrednosti za poklicno izpostavljenost^{36, 37}. Štiri države članice (Danska, Francija, Nemčija in Nizozemska) so uvedle zavezujoče mejne vrednosti za poklicno izpostavljenost, ki so nižje od sedanje mejne vrednosti za poklicno izpostavljenost na ravni EU. Nemčija ima poleg zavezujoče mejne vrednosti za poklicno izpostavljenost tudi mejno vrednost, ki ustreza sprejemljivi koncentraciji. Da bi izpostavljenost ostala pod stopnjo sprejemljivosti, obstajajo obvezne smernice, ki zahtevajo, da se ukrepi upoštevajo v praksi. Preostale države članice EU uporabljajo sedanje mejne vrednosti za izpostavljenosti na ravni EU.

Komisija danes sprejema zakonodajni predlog za znatno znižanje obstoječih mejnih vrednosti za poklicno izpostavljenost azbestu z 0,1 vlakna na kubični centimeter (f/cm^3) na 0,01 f/cm^3 , kar je desetkrat manj od sedanje vrednosti. Revizija mejnih vrednosti za poklicno izpostavljenost azbestu bo omogočila večjo harmonizacijo mejnih vrednosti po vsej EU. To naj bi privedlo do boljših delovnih pogojev, tudi za znatno število napotenih delavcev v gradbenem sektorju, in pravičnejše porazdelitve stroškov zdravstvenega varstva za države članice.

Za varstvo delavcev pred izpostavljenostjo azbestu je pomembno uporabiti znanstveno najsodobnejše metode za merjenje koncentracije vlaken v zraku. To omogoča natančno oceno tveganj in posledično boljše varstvo delavcev. Čeprav se trenutno najpogosteje uporablja metoda **fazno kontrastne mikroskopije, kot jo je leta 1997 priporočila Svetovna**

Tako kažejo podatki iz leta 2017, torej za območje EU27 in Združeno kraljestvo.

<https://visualisation.osha.europa.eu/osh-costs#!/>

³¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/experimental-statistics/european-occupational-diseases-statistics>

³² COM/2021/323 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52021DC0323>.

³³ Druga posebna direktiva v smislu člena 8 Direktive 80/1107/EGS o varovanju delavcev pred tveganjem zaradi izpostavljenosti kemičnim, fizikalnim in biološkim dejavnikom pri delu (UL L 263, 24.9.1983, str. 25).

³⁴ UL L 158, 30.4.2004, str. 50, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004L0037-20140325&from=EN>.

³⁵ Glej naknadno oceno direktiv EU o varnosti in zdravju pri delu iz leta 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:52017SC0010>.

³⁶ Podporna študija za oceno je na voljo na: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=17060&langId=en>.

³⁷ Brez ukrepanja na ravni EU in ob upoštevanju le poklicev, v katerih se trenutno pojavlja izpostavljenost azbestu, se bo po ocenah v naslednjih 40 letih v EU27 pojavilo 884 primerov poklicnih rakavih obolenj. Predvideva se tudi, da bo v istem obdobju zaradi raka, ki ga je mogoče pripisati poklicni izpostavljenosti azbestu, umrlo 707 delavcev. Kar zadeva zdravstvene stroške, se ocenjuje, da bodo stroški zaradi rakavih obolenj znašali med 228 in 438 milijonov EUR.

zdravstvena organizacija, so na voljo tudi druge učinkovite metode. Znanstveni dokazi kažejo, da bi lahko metoda, ki temelji na elektronski mikroskopiji, omogočila natančnejše štetje vlaken, kar bi lahko privedlo do boljših zaščitnih ukrepov³⁸. Komisija je zato uporabo merilnih metod vključila v predlog za spremembo direktive o izpostavljenosti azbestu pri delu.

Smernice, ki podpirajo izvajanje direktive o izpostavljenosti azbestu pri delu

Precejšnje število prenov in rušenj, pričakovanih v prihodnjih letih, pomeni, da je treba za popolno zaščito delavcev ustrezno izvajati direktivo o izpostavljenosti azbestu pri delu. Države članice, delodajalci (zlasti mala in srednja podjetja (MSP), ki predstavljajo 99 % vseh podjetij, ki delajo z azbestom) in delavci bi lahko imeli koristi od dodatne podpore za zagotavljanje skladnosti. V ta namen bo Komisija pripravila smernice za pomoč pri izvajanju revidirane direktive o izpostavljenosti azbestu pri delu, ko bo sprejeta. Smernice bodo zagotovile podrobne informacije o določbah trenutno veljavne direktive (na primer o usposabljanju in uporabi osebne varovalne opreme), ki pa jih je treba pojasniti in zagotoviti nasvete v zvezi z njimi. Bistveno je spodbujati ustrezno usposabljanje delavcev, ki pri gradbenih delih, prenovah in rušenjih ravnaajo z azbestom. Smernice bi lahko državam članicam in delodajalcem, zlasti MSP, pomagale zagotoviti, da so delavci seznanjeni s potrebnimi previdnostnimi ukrepi, da bi dosegli najvišjo raven varstva. Lahko bi zajemale tudi nekatere določbe, ki so v pristojnosti držav članic (kot je certificiranje podjetij za odstranjevanje azbesta), pri katerih bi bila koristna dodatna pojasnila. To bi vsem udeleženi stranem omogočilo izvedbo pričakovanega števila prenov, hkrati pa zagotovilo najvišjo raven varstva delavcev pred izpostavljenostjo azbestu.

Ozaveščanje

Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu (EU-OSHA) v okviru evropskega načrta za boj proti raku pripravlja raziskavo o izpostavljenosti delavcev dejavnikom tveganja za nastanek raka v Evropi³⁹. Preučila bo najpogostejše primere izpostavljenosti ter število in značilnosti⁴⁰ delavcev, ki so izpostavljeni različnim dejavnikom tveganja za nastanek raka, vključno z azbestom. To bo omogočilo bolj ciljno usmerjene kampanje ozaveščanja in preventivne ukrepe ter prispevalo k oblikovanju politik, podprtemu z dokazi. To bo zlasti pomembno zaradi vse večjega števila podjetij, delavcev ter lastnikov zasebnih in javnih stavb, na katere bo vplivalo odstranjevanje azbesta. Iz istih razlogov bo Komisija sodelovala z Odborom višjih inšpektorjev za delo (SLIC), da bi začela posodobljeno kampanjo ozaveščanja.

Komisija:

- predlaga revizijo direktive o izpostavljenosti azbestu pri delu, da se zniža sedanja

³⁸ Za več informacij o merilnih metodah glej mnenje Odbora za oceno tveganja Evropske agencije za kemikalije, https://echa.europa.eu/documents/10162/30184854/OEL_asbestos_Final_Opinion_sl.pdf/cc917e63-e0e6-e9cd-86d2-f75c81514277.

³⁹ Za več informacij glej <https://osha.europa.eu/sl/facts-and-figures/workers-exposure-survey-cancer-risk-factors-europe>. Raziskava bo najprej izvedena v splošno reprezentativnem izboru šestih držav članic EU in bo zajemala 24 dejavnikov tveganja za nastanek raka, vključno s kemičnimi in fizikalnimi tveganji. Prve ugotovitve se pričakujejo leta 2023.

⁴⁰ Analizirane značilnosti vključujejo spol, starost, državo rojstva, poklic, sektor dejavnosti, velikost podjetja, velikost delovnega mesta, poklicni status, vrsto pogodbe in tedenski delovni čas.

mejna vrednost za poklicno izpostavljenost in pojasnijo s tem povezane določbe (ki so priložene temu sporočilu), ter poziva Evropski parlament in Svet k hitremu sprejetju;

- bo pripravila posodobljene smernice za podporo državam članicam, delodajalcem in delavcem pri izvajanju direktive o izpostavljenosti azbestu pri delu po njeni reviziji;
- bo sodelovala z Odborom višjih inšpektorjev za delo (SLIC), da bi začela posodobljeno kampanjo ozaveščanja o varnem odstranjevanju azbesta, namenjeno podjetjem, delavcem, lastnikom in javnim upravam.

4. OBRAVNAVANJE AZBESTA, PRISOTNEGA V STAVBAH

Pred prepovedjo EU se je azbest obširno uporabljal, zlasti v gradbenem sektorju. 70–80 % azbesta je bilo uporabljenih za cementne proizvode, preostanek pa predvsem za druge gradbene proizvode, kot so talne obloge, tekstil, karton ali izolacijske plošče. Leta 1970 je bilo v državah, ki zdaj tvorijo EU, porabljenih več kot 920 000 ton surovega azbesta, ki je največjo količino 1 200 000 ton dosegel leta 1980, nato pa se je leta 2000 njegova količina zmanjšala na manj kot 40 000 ton⁴¹. Glede na to, da je bilo pred letom 2001⁴² zgrajenih več kot 220 milijonov stavbnih enot (85 % vseh enot), je verjetno, da je azbest prisoten v velikem delu današnjega stavbnega fonda⁴³.

Obdobje največje porabe azbesta se med državami članicami razlikuje (glej sliko 1⁴⁴). Med letoma 1970 in 1980 so imele vse države članice velik delež porabe azbesta. Vendar se je na Cipru, v Belgiji, na Danskem, v Luksemburgu, na Nizozemskem in Švedskem večina azbesta porabila pred 70. leti prejšnjega stoletja, medtem ko so Hrvaška, Irska, Portugalska, Romunija, Slovenija in Slovaška beležile visoko raven porabe azbesta v 90. letih prejšnjega stoletja ali v začetku 21. stoletja.

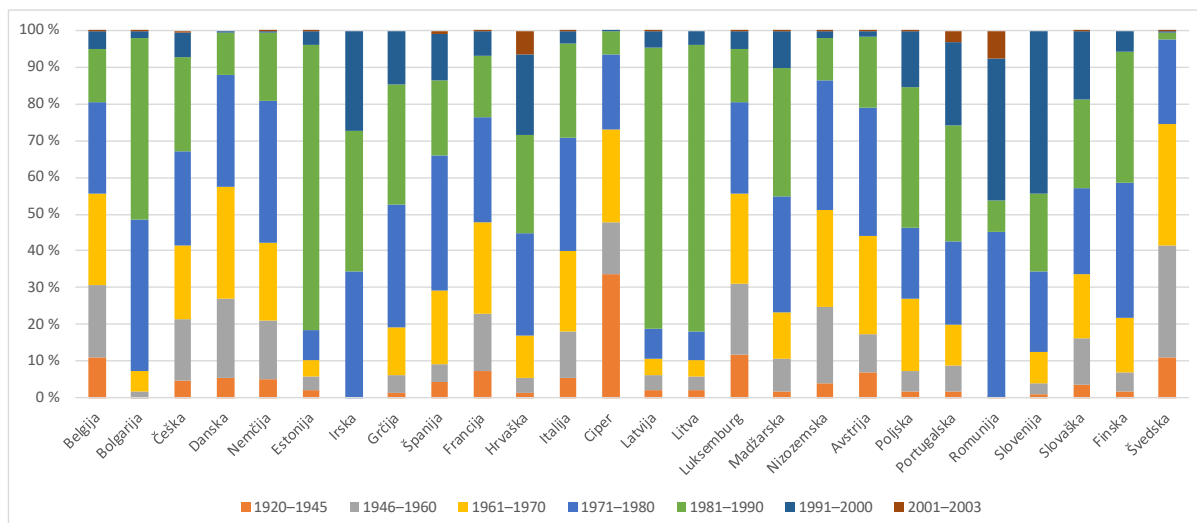
⁴¹ Maduta, C., Kakoulaki, G., Zangheri, P., Bavetta, M., Towards energy efficient and asbestos-free dwellings through deep energy renovation (S celovito energijsko prenavo naproti energijsko učinkovitim stanovanjem brez azbesta), JRC129218, <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC129218>.

⁴² Val prenove za Evropo. Glej opombo 13.

⁴¹ Npr. ravna strešna opeka, veliki in mali fasadni paneli, stropne in stenske plošče, toplotna in zvočna zaščita pred požarom in kondenzacijo na tramovih, vrata in zapornice za zaščito pred dimom, peči, grelniki in visokotemperaturni obrati itd.

⁴⁴ Na sliki 1 je razčlenjena poraba azbesta po glavnih obdobjih gradnje stavb EU. Ocena temelji na očitni porabi azbesta med letoma 1920 in 2003 (Virta, 2006) in deležu surovega azbesta, uporabljenega v gradbenih materialih, opredeljenih v literaturi; za Malto niso bili sporočeni nobeni podatki o porabi azbesta. Celotna metodologija je navedena v sklicu⁴⁰.

Slika 1 Ocenjeni delež porabe azbesta v glavnih obdobjih gradnje stavb v EU27

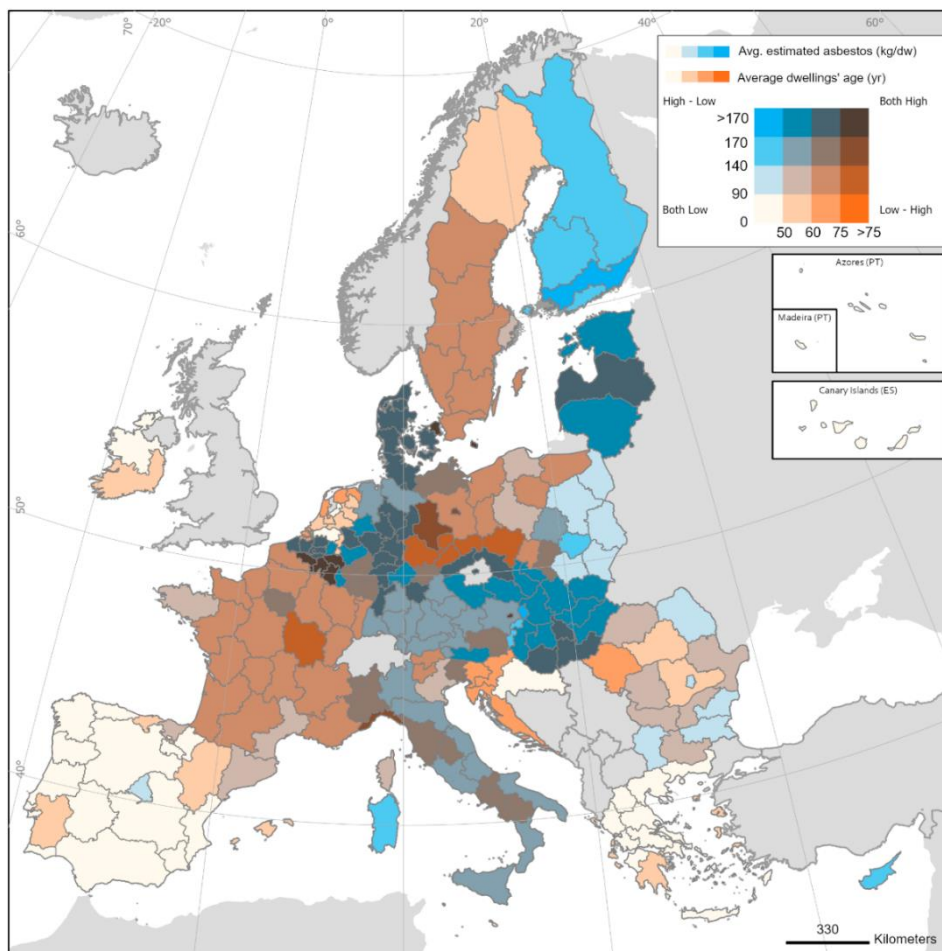

Vir: podatki Skupnega raziskovalnega središča⁴⁵.

Obseg izziva, povezanega z azbestom iz preteklosti, se med regijami razlikuje. Na podlagi povprečne starosti stanovanjskih stavb in povprečne ocenjene količine azbesta (kg/stanovanje) je na spodnjem zemljevidu prikazana ranljivost regij EU v zvezi z azbestom, ki sega od nizkih ravni vgrajenega azbesta (majhna količina azbesta, novejša stavba) do visokih ravni (velika količina azbesta, starejša stavba). Zdi se, da so v osrednjih regijah EU večinoma stare stavbe in velike količine azbesta, medtem ko so na splošno v vzhodnih in severovzhodnih regijah EU velike količine azbesta prisotne v novejših stavbah. Rezultati bi lahko pokazali na države članice in regije, v katerih bi moralo biti preverjanje azbesta pred prenovo prednostna naloga.

Slika 2. Bivariatni zemljevid, ki prikazuje povprečno starost stanovanjskih stavb (v letih) in povprečno količino azbesta (kg/stanovanje)

⁴⁵ Glej opombo 41.

Vir: podatki Skupnega raziskovalnega središča⁴⁶.

Več informacij in preglednosti v zvezi z azbestom v stavbah

Glavna grožnja za zdravje ljudi, ki jo predstavlja azbest, nastane pri poseganju v materiale, ki vsebujejo azbest, saj se lahko vlakna sproščajo v zrak in nato vdihnejo. Slabšanje stanja nekaterih azbestnih proizvodov s starostjo lahko prav tako sčasoma privede do sproščanja vlaken v zrak. Ker je azbest prisoten večinoma v gradbenih materialih in ker se ti materiali med prenovitvenimi deli bistveno spremenijo, si gradbeni sektor zasluži posebno pozornost pri oblikovanju zaščitnih ukrepov. Verjetnost sproščanja vlaken se razlikuje glede na vrsto azbesta in to, kje ga je mogoče najti. Na primer, drobljiv azbest je še zlasti nevaren, saj se njegova vlakna sproščajo lažje kot pri nedrobljivem azbestu. Nasprotno pa je azbest, ki je vgrajen v trdne materiale, obstojnejši in predstavlja precej manjše tveganje, kadar se ne posega vanj.

Glavni izziv pri obravnavanju odstranjevanja azbesta iz stavbnega fonda je pomanjkanje znanja o tem, ali je v stavbah prisoten azbest. Prenova, načrtovana za prihodnja leta, in dolgoročni cilj prenove evropskega stavbnega fonda, da bi dosegli podnebno nevtralnost, trdno podpirata celovito oceno stavb, v katerih bi lahko bil prisoten azbest in katerih prenova bi lahko ogrožala zdravje. Pozno odkrivanje materialov, v katerih je

⁴⁶ Glej opombo 41.

prisoten azbest, lahko povzroči zamude pri prenovi, nepričakovana ugotovitev njegove prisotnosti med prenovo pa bi lahko privedla do nenamernega sproščanja azbestnih vlaken, kar bi lahko pomenilo resno tveganje za delavce, prebivalce in sosede. V skladu z Direktivo 2009/148/ES o izpostavljenosti azbestu pri delu⁴⁷ je treba že zdaj tveganje izpostavljenosti azbestu oceniti pred začetkom del. Ker pa se strategije preverjanja, prijavljanja in odstranjevanja azbesta med državami članicami zelo razlikujejo⁴⁸, bi bilo koristno imeti skupni okvir EU za lažje odkrivanje in nato odstranjevanje azbesta iz stavbnega fonda EU.

Komisija bo predložila zakonodajni predlog o obveznem preverjanju in prijavljanju azbesta v stavbah, pri čemer bo upoštevala načeli subsidiarnosti in sorazmernosti ter pristojnosti držav članic. Poleg obstoječih obveznosti za oceno prisotnosti azbesta pred začetkom prenove bi lahko v zakonodajnem predlogu razmislili o obveznosti preverjanja in prijavljanja prisotnosti azbesta v stavbah, ko se izvajajo gospodarske transakcije (npr. pred prodajo ali oddajo v najem) in/ali v drugih ključnih trenutkih življenjskega cikla stavbe. Države članice bi bile tudi pozvane, naj pripravijo nacionalne strategije za odstranjevanje azbesta, ki bi odražale njihove gradbene predpise in upoštevale nacionalne okoliščine ter pretekle informacije o uporabi azbesta.

Komisija bo pri pripravi zakonodajnega predloga preučila tudi uvedbo minimalnih zahtev za zbiranje in razširjanje podatkov o prisotnosti azbesta v stavbah. Bistvenega pomena je imeti pregledne informacije o prisotnosti azbesta v celotnem življenjskem ciklu stavb, da bi se čim bolj zmanjšalo tveganje izpostavljenosti in olajšalo odstranjevanje azbesta. Prijavljanje v digitalni obliki bi omogočilo lažji dostop do teh informacij, kot je opisano v naslednjem oddelku.

Predlog bo pripravljen na podlagi obsežnega posvetovanja s strokovnjaki in deležniki. Prav tako bo oprt na študijo ocene učinka, da bi se opredelile najboljše razpoložljive možnosti politike na podlagi najboljših razpoložljivih znanstvenih dokazov in ob upoštevanju pravne podlage iz Pogodbe.

Predlog bo temeljil tudi na **oceni in opredelitvi dobrih praks** pri obvladovanju tveganj zaradi azbesta v državah članicah, tudi v okviru izvajanja akcijskega načrta za val prenove.

- Francija je na primer sprejela zakonodajo, v skladu s katero je odkrivanje azbesta obvezno, preden se lahko izvedejo nekatera dela v stavbah (odloka iz maja 2017⁴⁹ in julija 2019⁵⁰). Pri gradbenih delih, pri katerih bi lahko prišlo do tveganja zaradi izpostavljenosti, mora oseba ali organ, ki naroči dela (na primer lastnik stavbe ali javni naročnik), pred začetkom del opraviti predhodno odkrivanje prisotnosti azbesta. To pomeni iskanje, odkrivanje in določanje lokacije materialov in proizvodov, ki vsebujejo azbest, na katere bodo dela verjetno vplivala.

⁴⁷ Direktiva 2009/148/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 varstvu delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu pri delu (UL L 330, 16.12.2009, str. 28), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0148&from=EN>.

⁴⁸ Glej opombo 41.

⁴⁹ <https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf?id=LykGmH7vMb-yJKNXCJ9VQ3z9fiEK5Q9jINDoaaUnwUM=>

⁵⁰ <https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf?id=uE3o2iaLz4ujX46N5eNQWUAnUy9niNepuHoD-nISzQ=>, spremenjen leta 2020, <https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf?id=TtFjMCu9CIzP1bhSZJIVTvpNRp6cu4pAD6cG41mJnZw>

- Tudi Poljska ima nacionalni program za varno odstranjevanje azbesta (2009–2032), od leta 2013 pa upravlja podatkovno zbirko o azbestu. Nacionalni program zajema zakonodajne ukrepe za odstranjevanje azbesta, obveščanje in usposabljanje ter spremljanje prek prostorskih informacijskih sistemov.
- V Belgiji namerava flamska vlada najpozneje do leta 2040 poskrbeti, da v stavbah in infrastrukturi ne bo več azbesta. Da bi to dosegla, je sprejela ukrepe, kot je določitev, da je odstranitev azbesta osnovni pogoj za namestitev sončnih panelov, in načrtuje, da bo leta 2022 uvedla potrdilo o odsotnosti azbesta za vse stavbe, ki bodo naprodaj⁵¹.

Val preнове za Evropo in energijska učinkovitost

Strategija za val preнове poudarja pomen ohranjanja standardov za stavbe, ki so trajnostne in varne. Zato je pomembno sprejeti ukrepe za odstranitev škodljivih snovi, zlasti azbesta, in zaščito pred njimi. Izvedbeni akcijski načrt⁵² za val preнове vključuje regulativne ukrepe za krepitev zakonodajnega okvira EU, zlasti Direktive 2010/31/EU o energetske učinkovitosti stavb. Komisija je decembra 2021 predlagala⁵³ revizijo te direktive, v kateri je poudarjen pomen zdravega okolja v zaprtih prostorih. Predlog vsebuje določbe, v skladu s katerimi države članice obravnavajo odstranjevanje nevarnih snovi, vključno z azbestom, v stavbah, ki so v postopku večje preнове.

Zagotavljanje dobre kakovosti zraka v zaprtih prostorih bo postalo še pomembnejše, zlasti v okviru zmanjševanja izgub energije z izboljšanjem izolacije stavb. Čeprav so politike EU obravnavale več dejavnikov, ki prispevajo k dobri kakovosti zraka (od zunanjega zraka do ogrevalnih, hladilnih in prezračevalnih sistemov, gradbenih materialov in potrošniških izdelkov ter kajenja in podobnega vedenja stanovalcev), so glavni regulativni instrumenti za obravnavanje teh elementov, tj. gradbeni predpisi, v pristojnosti držav članic in njihovih regij. Zato EU nima celovitega in celostnega pristopa k zagotavljanju kakovosti zraka v zaprtih prostorih. Kljub temu bo Komisija, kot je bilo napovedano v akcijskem načrtu za ničelno onesnaževanje, do leta 2023 ocenila poti in možnosti politike za izboljšanje kakovosti zraka v zaprtih prostorih, pri čemer se bo osredotočila na ključne dejavnike kakovosti zraka in glavne vire onesnaževanja, vključno z azbestom. Komisija bo preučila načine za povečanje ozaveščenosti javnosti in zmanjšanje tveganj.

Digitalni dnevnik stavb

Digitalne tehnologije lahko olajšajo beleženje in izmenjavo podatkov v zvezi z azbestom, zbranih med preverjanji. Digitalni dnevnik stavb vsebuje vse podatke v zvezi s stavbo ter lahko omogoča izmenjavo in uporabo vseh vrst informacij, pridobljenih v življenjski dobi stavbe, od zasnove in gradnje do preнове in rušenja.

Komisija bo predlagala regulativni pristop za model digitalnega dnevnika stavb EU. Temeljit bo na obstoječih obveznih in prostovoljnih pobudah v različnih državah članicah ter digitalnih orodjih in izkaznicah za stavbe, ki se razvijajo na ravni EU (npr. energetske izkaznice). V dnevnikih se lahko shranijo tudi vse razpoložljive informacije v zvezi z glavnimi kazalniki orodja „Level(s)“⁵⁴, s katerimi se spremljata trajnostnost in učinkovitost

⁵¹ Glej opombo 41.

⁵² https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:0638aa1d-0f02-11eb-bc07-01aa75ed71a1.0019.02/DOC_2&format=PDF

⁵³ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:c51fe6d1-5da2-11ec-9c6c-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF

⁵⁴ https://ec.europa.eu/environment/topics/circular-economy/levels_sl

stavb. Ta predlog modela bo vključeval standardiziran pristop k zbiranju podatkov, upravljanju podatkov in interoperabilnosti. To bo vključevalo njegov izvedbeni okvir, tudi za podatke, ki izhajajo iz obveznosti preverjanja. Informacije o prisotnosti azbesta v stavbah bi morale biti na voljo v dnevnikih stavb in povezane z drugimi nabori podatkov v dnevnikih stavb (npr. načrt stavbe).

Komisija bo:

- pripravila zakonodajni predlog o preverjanju in prijavljanju azbesta v stavbah ter pozvala države članice, naj oblikujejo nacionalne strategije za odstranjevanje azbesta (2023);
- predlagala regulativni pristop za model EU za digitalne dnevnike stavb (2023);
- podprla države članice, ki želijo uvesti digitalne dnevnike stavb ali razširiti obstoječe sheme in jih uskladiti z modelom EU;
- ocenila poti in možnosti politike za izboljšanje kakovosti zraka v zaprtih prostorih s poudarkom na ključnih dejavnikih kakovosti zraka in glavnih virih onesnaževanja, vključno z azbestom, ter preučila načine za povečanje ozaveščenosti javnosti in zmanjšanje tveganj (2023).

Komisija poziva države članice, naj:

- pospešijo digitalizacijo informacij v zvezi s stavbami in obstoječih registrov, izboljšajo zbiranje, shranjevanje, primerljivost in izmenjavo podatkov o značilnostih stavb;
- uvedejo digitalne dnevnike stavb ali izboljšajo obstoječe pobude v skladu s smernicami EU.

5. VARNO ODLAGANJE AZBESTNIH ODPADKOV – NIČELNO ONESNAŽEVANJE

Čeprav je uporaba azbesta v EU že dolgo prepovedana, je treba še vedno sprejemati ukrepe za ravnanje s proizvodi, ki nastajajo pri rušenju in odstranjevanju azbesta, in njihovo odstranjevanje. Gradbeni odpadki in odpadki iz rušenja objektov predstavljajo več kot eno tretjino vseh odpadkov, ki nastanejo v EU⁵⁵. Količina materialov, ki vsebujejo azbest, večinoma iz stavb, znaša več deset milijonov ton in bo verjetno preseгла 100 milijonov ton. Cilj strategije za val prenove je vsaj podvojiti letno stopnjo prenove stavb do leta 2030. To poudarja pomen obravnavanja celotnega življenjskega cikla azbesta.

Zakonodaja EU o odpadkih celovito ureja okoljsko primerno ravnanje z azbestnimi odpadki, ko ti nastanejo⁵⁶. Ker so azbestni odpadki razvrščeni kot nevarni odpadki⁵⁷, se v zakonodaji EU o odpadkih že uporabljajo posebne in stroge določbe za nastajanje in prevoz takih odpadkov ter ravnanje z njimi. To vključuje obveznosti poročanja in sledljivosti, da se zagotovi ravnanje z odpadki na način, ki varuje okolje. Komisija je izdala dva dokumenta s smernicami za pomoč deležnikom pri izpolnjevanju teh obveznosti: Protokol EU za ravnanje

⁵⁵ Glej Eurostat, 2018, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics#Total_waste_generation.

⁵⁶ V skladu s členom 2(b) Direktive 2008/98/ES o odpadkih, so „zgradbe, trajno povezane s tlemi“, izključene s področja uporabe Direktive, ker se ne štejejo za odpadke.

⁵⁷ Glej Prilogo III k Direktivi 2008/98/ES o odpadkih in Odločbo 2000/532/ES o seznamu odpadkov.

z gradbenimi odpadki in odpadki iz rušenja objektov (2016)⁵⁸ in Smernice za presojo ravnanja z odpadki pred rušenjem in obnovo zgradb (2018)⁵⁹.

Pri prizadevanju za okoljsko primerno ravnanje z velikimi količinami odpadkov, ki vsebujejo azbest, je odlaganje na odlagališčih še vedno glavni pristop k varnemu odstranjevanju teh odpadkov. Druge metode obdelave so omejene zaradi velike količine odpadkov, pomanjkanja obratov, ki ponujajo alternativno obdelavo, ter visokih stroškov in energijske intenzivnosti⁶⁰. Čeprav se azbestna vlakna pri odlaganju na odlagališče ne uničijo, se stabilizirajo in omejijo, zato je to varen način ravnanja z azbestnimi odpadki, dokler alternativne možnosti obdelave ne bodo postale splošno in cenovno dostopne. Zakonodaja EU o odpadkih določa stroge zahteve za varno odlaganje azbesta na odlagališčih⁶¹.

Iskanje alternativnih načinov za okoljsko primerno ravnanje z azbestnimi odpadki je prednostna naloga. V hierarhiji ravnanja z odpadki⁶² je prednost dana predelavi odpadkov pred njihovim odstranjevanjem. Komisija bo do konca leta 2022 začela študijo za opredelitev tehnologij in praks za obdelavo azbestnih odpadkov ter izvedla primerjalno analizo teh tehnologij in njihovih vplivov na okolje. To vključuje analizo vrzeli v ravnanju z azbestnimi odpadki in prihodnje obete. Rezultati študije bodo uporabljeni za oceno, ali so potrebne spremembe zakonodaje EU o odpadkih za izboljšanje okoljsko primerne ravnanja z odpadki, ki vsebujejo azbest, zlasti z odpadki iz rušenja objektov.

Komisija bo:

- začela revizijo Protokola EU za ravnanje z gradbenimi odpadki in odpadki iz rušenja objektov ter Smernic za presojo ravnanja z odpadki pred rušenjem in obnovo zgradb s posebnim poudarkom na prenovitvenih delih in azbestu (2023);
- izvedla študijo za opredelitev praks ravnanja z azbestnimi odpadki in novih tehnologij obdelave, katere rezultati bodo uporabljeni za oceno, ali so potrebne spremembe zakonodaje EU o odpadkih (do konca leta 2022).

6. FINANCIRANJE

EU zagotavlja znatna sredstva prek mehanizma za okrevanje in odpornost, ki se lahko uporabijo za podporo nacionalnim ukrepom za odstranjevanje azbesta v okviru prenov.

⁵⁸ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/20509/?locale=sl>

⁵⁹ https://ec.europa.eu/growth/news/eu-construction-and-demolition-waste-protocol-2018-09-18_sl

⁶⁰ Vitifikacija, pri kateri se na primer azbest pretvarja v inertne mineralne materiale, ki jih je mogoče reciklirati, je v industrijskem obsegu zelo omejena in energijsko zelo intenzivna. Obrat družbe INERTAM v Franciji na primer uporablja tehnologijo vitifikacije azbestnih odpadkov s plazemskimi rezalniki, pri kateri se doseže temperatura do 1 600 °C, kar ustvarja zelo veliko porabo energije in posledično vpliva na podnebje.

⁶¹ V Odločbi Sveta 2003/33/ES so določene zahteve za varno odlaganje azbesta na odlagališčih, v Direktivi Sveta 1999/31/ES o odlagališčih odpadkov pa so določeni minimalni postopki nadzora in spremljanja, ki jih je treba redno izvajati na odlagališčih.

⁶² Hierarhija ravnanja z odpadki, kot je določena v členu 4 okvirne direktive o odpadkih, je prednostni vrstni red ravnanja z odpadki, ki odraža splošni pristop v okviru zakonodaje EU o ravnanju z odpadki. Hierarhija določa pet možnih načinov ravnanja z odpadki in daje prednost naslednjim ukrepom, kot sledi: (1) preprečevanje; (2) priprava za ponovno uporabo; (3) recikliranje; (4) druga predelava, npr. energetska predelava, in (5) odstranjevanje. Njen glavni namen je zmanjšati škodljive vplive odpadkov na okolje ter povečati in optimizirati učinkovito rabo virov pri ravnanju z odpadki in oblikovanju politike. (Povzeto iz smernic iz leta 2012 za razlago ključnih določb Direktive 2008/98/ES o odpadkih https://ec.europa.eu/environment/pdf/waste/framework/guidance_doc.pdf).

V okviru mehanizma za okrevanje in odpornost je na voljo 723,8 milijarde EUR (v tekočih cenah) v obliki posojil (385,8 milijarde EUR) in nepovratnih sredstev (338 milijard EUR) za podporo naložbam in reformam v državah članicah, da bi evropska gospodarstva in družbe postali bolj trajnostni, odporni in boljše pripravljene na izzive in priložnosti zelenega in digitalnega prehoda. Ena od sedmih vodilnih pobud mehanizma za okrevanje in odpornost je prenova, ki bo zajemala na milijone kvadratnih metrov stanovanjskih in javnih stavb, ki so v postopku srednje in temeljite prenove. Države članice lahko mehanizem za okrevanje in odpornost uporabijo za financiranje odstranjevanja materialov, ki vsebujejo azbest, iz stavb v okviru prenovitvenih del za večjo energijsko učinkovitost, predvidenih v njihovih nacionalnih načrtih za okrevanje in odpornost. Sredstva mehanizma za okrevanje in odpornost, zlasti v okviru stebra 6 (politike za naslednjo generacijo) in vodilne pobude 7 (preusposabljanje in izpopolnjevanje), lahko uporabijo tudi za spodbujanje pridobivanja znanj in spretnosti za delavce, ki ravnajo z azbestom (na primer v gradbenem sektorju ali sektorju ravnanja z odpadki) ter za posodobitev znanj in spretnosti delavcev, da bi zadovoljile nove potrebe na trgu.

Poleg tega lahko evropski strukturni in investicijski skladi podpirajo vrsto ukrepov, povezanih s prenovo. Eden od ključnih ciljev Evropskega socialnega sklada plus (ESS+)⁶³ je pomagati državam članicam pri financiranju politik in strukturnih reform za spodbujanje izpopolnjevanja, preusposabljanja in vseživljenjskega učenja za vse ter prilagajanja delavcev, podjetij in podjetnikov spremembam. To bi lahko vključevalo spremembe, uvedene z ukrepi, sprejetimi v okviru zelenega prehoda, kot so prenovitvena dela. V programskem obdobju 2014–2020 so bili obsežni projekti za odstranjevanje azbesta sofinancirani iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR)⁶⁴ na Poljskem, v Italiji in drugih državah. Več držav članic je pokazalo zanimanje za vključitev podobnih projektov v svoje programe za obdobje 2021–2027. Komisija lahko ponudi tudi podporo za krepitev upravnih zmogljivosti ter izmenjavo strokovnega znanja in izkušenj med nacionalnimi organi, ki upravljajo programe kohezijske politike, prek pobude REGIO Peer2Peer+, ki je na voljo na zahtevo držav članic.

Glede na široko paleto finančnih mehanizmov EU, ki so na voljo za podporo energijski prenovi in energijski učinkovitosti, morajo biti države članice sposobne opredeliti, kako bi lahko ta sredstva kar najboljše izkoristile tudi za odkrivanje in odstranjevanje azbesta.

Nacionalni načrti za okrevanje in odpornost lahko prinesejo znatne izboljšave tudi na področju reform zdravstvenega varstva in naložb vanj, pri čemer se osredotočajo na preprečevanje in izboljšanje kakovosti diagnosticiranja in zdravljenja, vključno z bolniki z rakavimi obolenji. Zlasti naložbe v medicinske pripomočke za diagnosticiranje in zdravljenje, nacionalne onkološke programe, razvoj specializirane onkološke oskrbe in vzpostavitev infrastrukture za preprečevanje rakavih obolenj lahko povečajo splošno odpornost sistema za preprečevanje rakavih obolenj in njihovo oskrbo. Nazadnje, evropski načrt za boj proti raku se bo izvajal in podpiral z uporabo številnih instrumentov financiranja Komisije, pri čemer bodo ukrepom za obravnavanje rakavih obolenj namenjena sredstva v skupni višini 4 milijarde EUR, med drugim iz programa EU za zdravje, programa Obzorje Evropa in programa Digitalna Evropa.

⁶³ <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/sl>

⁶⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/sl/funding/erdf/

Komisija poziva države članice, naj:

- čim bolje izkoristijo vse posebne priložnosti v okviru programov in skladov EU za kritje pobud, ki se osredotočajo na preverjanje in odstranjevanje azbesta;
- svoje strategije za odstranjevanje azbesta vključijo v vse svoje programe in politike, zlasti pri izvajanju nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost;
- razširjajo informacije o priložnostih financiranja EU na regionalni in lokalni ravni.

7. EU KOT VODILNA V SVETU NA PODROČJU BOJA PROTI AZBESTU

EU mora še naprej ohranjati vodilno vlogo na svetovni ravni, da se prenehajo uporabljati vse vrste azbesta. Več držav nečlanic EU še vedno proizvajajo in uporabljajo proizvode, ki vsebujejo azbest, pri čemer je svetovna proizvodnja v letu 2021 dosegla približno 1,2 milijona ton⁶⁵. EU s tehnično pomočjo v okviru Rotterdamske konvencije⁶⁶ državam pomaga pri nadomeščanju azbestnih materialov z varnejšimi nadomestki ter izboljšanju storitev zgodnjega diagnosticiranja, zdravljenja in rehabilitacije pri boleznih, povezanih z azbestom.

EU je zgled pri globalnem ukrepanju za zagotavljanje varstva delavcev pred azbestom v okviru svojih prizadevanj za doseganje odprte strateške avtonomije⁶⁷. Trenutno imata zunaj EU samo Švica (0,01 vlakna/cm³) in Japonska (0,03 vlakna/cm³) strožjo mejno vrednost za poklicno izpostavljenost, kot je sedanja mejna vrednost v EU⁶⁸. S predlogom za revizijo direktive o izpostavljenosti azbestu pri delu bi bile mejne vrednosti EU za poklicno izpostavljenost skupaj s Švico najstrožje na svetu. EU je leta 2017 prva poudarila potrebo po uradnem priznanju varnosti in zdravja pri delu kot temeljnega načela in pravice pri delu v okviru Mednarodne organizacije dela (MOD). Po petih letih nadaljnega ukrepanja EU se je Mednarodna konferenca dela leta 2022 strinjala, da se varno in zdravo delovno okolje vključi v okvir MOD za temeljna načela in pravice pri delu. EU bo še naprej sodelovala z Mednarodno konferenco dela, da bi spodbujala varno in zdravo okolje ter dostojanstvo pri delu za vse. Evropska komisija zagotavlja tudi podporo državam kandidatkam in potencialnim kandidatkam pri usklajevanju njihovih pravnih okvirov, ki urejajo varnost in zdravje pri delu, s pravom EU.

EU je zavezana zagotavljanju zaščite delavcev v svetovnih dobavnih verigah. Evropska komisija je nedavno sprejela Predlog direktive o skrbnem pregledu v podjetjih glede trajnosti⁶⁹, da bi zagotovila, da podjetja sprejemajo ukrepe za zmanjšanje negativnih vplivov na človekove pravice in okolje pri svojem poslovanju v EU in zunaj nje. To vključuje dejavnosti njihovih hčerinskih družb in vzdolž vrednostne verige. EU prispeva tudi finančno podporo številnim mednarodnim projektom za izboljšanje varnosti in zdravja pri delu, ki so pomembni tudi za obravnavanje tveganj zaradi azbesta⁷⁰. Globalno zavezo EU glede varnosti

⁶⁵ Ameriška geološka raziskava, Mineral Commodity Summaries, januar 2022.

⁶⁶ <http://www.pic.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/1048/language/en-US/Default.aspx>

⁶⁷ Odporni zdravstveni sistemi in vodilni položaj na svetovni ravni pri določanju standardov, tudi v smislu pravic pri delu, so med desetimi stebri odprte strateške avtonomije Evrope – glej COM/2021/750 final.

⁶⁸ Glej opombo 3.

⁶⁹ COM(2022) 71 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0071&from=EN>.

⁷⁰ EU prispeva v sklad MOD Vision Zero s financiranjem projekta za izboljšanje varnosti in zdravja pri delu v svetovni dobavni verigi, za katerega je namenila 1,8 milijona EUR iz Programa EU za zaposlovanje in socialne inovacije (EaSI). Z 0,5 milijona EUR financira tudi projekt za „zapolnitev vrzeli v podatkih in

in zdravja pri delu v svetovnih dobavnih verigah dopolnjuje njeno sodelovanje v okvirnih pobudah, kot so sklad skupine G7 Vision Zero, sporazum skupine G20 o varnejših delovnih mestih ter mreža strokovnjakov za varnost in zdravje pri delu.

8. SKLEPNA UGOTOVITEV

Čeprav je azbest v EU prepovedan od leta 2005, njegova zapuščina še vedno resno ogroža javno zdravje. Za zaščito prebivalstva pred izpostavljenostjo azbestu in preprečitev prenosa tveganja na mlajše generacije je pomembno okrepiti ukrepe na ravni EU in nacionalni ravni za odkrivanje in odstranjevanje azbesta.

To sporočilo je bilo pripravljeno v času, ko je EU odločena znatno izboljšati energijsko učinkovitost stavb in do leta 2050 doseči ogljično nevtralnost svojega stavbnega fonda. V okviru tega cilja je obravnavanje zdravstvenih tveganj zaradi izpostavljenosti azbestu bistveno za doseg zelenega prehoda, ki v središče postavlja javno zdravje ter dostojne življenjske in delovne pogoje.

Komisija poziva vse institucije EU, države članice, socialne partnerje in druge deležnike, naj pospešijo ukrepe za doseg EU brez azbesta za sedanje in prihodnje generacije.

znanju o varnosti in zdravju pri delu ter svetovnih dobavnih verigah, da se okrepi model deljene odgovornosti“. Cilj projekta je zagotoviti, da je na voljo uporabno znanje o varnosti in zdravju pri delu ter svetovnih dobavnih verigah, podpreti odločanje deležnikov iz industrije ter javnih in zasebnih deležnikov ter prispevati k razvoju strategij na ravni celotne industrije za trajnostno reševanje največjih izzivov na področju varnosti in zdravja pri delu. Projekt zagotavlja najnovejše podatke, razčlenjene po spolu, o pogostosti nesreč pri delu s smrtnim izidom in brez smrtnega izida, poškodb in bolezni v državah, kjer poteka projekt v okviru sklada Vision Zero.